

ДЕТЕРМІНАЦІЯ НАРКОЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЮВАНИХ ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ НЕПОВНОЛІТНІХ. ПРИЧИНИ І УМОВИ ЇХ ВЧИНЕННЯ

Хитра О.Л.,

здобувач кафедри оперативної-розшукової
діяльності Львівського державного
університету внутрішніх справ

В статті досліджуються детермінація наркозлочинів, вчинюваних із залученням неповнолітніх. Аналізується причинність, як ядро детермінації, у загальнонауковому плані, як зв'язок, в якому одне явище за певних умов породжує, відтворює, продукує інше.

Ключові слова: детермінація наркозлочинів, залучення неповнолітніх, причинно-наслідкові зв'язки, оперативно - розшукова діяльність, криміногенні фактори, психоактивні речовини, девіантна поведінка.

The article investigates determination narkozlochyniv, vchynyuvanyh involving minors. Analyzing causality as core determination, in general terms as the relationship in which one phenomenon under certain conditions, creates, reproduces, producing more.

Key words: determining drugs crimes, involving the minors, cause-consequential connections, quickly - search activity, criminogenic factors, psychoactive substances, deviant behavior.

Постановка проблеми. Методологією пізнання причин та умов наркозлочинності, вчинюваної із залученням неповнолітніх або щодо неповнолітніх слугують закони детермінації, єдності та боротьби протилежностей, історизму та системності.

Сьогодні все частіше під причинами поширення наркозлочинності розуміють систему негативних соціально-психологічних явищ, пов'язаних із суперечностями суспільства та держави, які і породжують злочинність. Умовами злочинності – система негативних економічних, соціальних, психологічних, правових явищ, пов'язаних із суперечностями суспільства та держави, які створюють можливість формування та дії причин злочинності. Філософія називає більше тридцяти видів детермінації. «Детермінанта» від латинської «determinare» означає «визначати». Детермінанта – це фактор, явище, предмет матеріального чи нематеріального світу, який визначає появу іншого фактору, що називається наслідком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В дослідженнях, присвячених детермінантам наркозлочинності, важливим завданням є встановлення якомога більшої кількості обставин, що визначають специфіку стану злочинності. Такі дії зведені до встановлення співвідношення тих чи інших чинників, умов та причин, обставин, побудові криміногенних причинно-наслідкових зв'язків. Використовуючи апарат детермінації, кожен автор приходиться до необхідності застосування відносин для пояснення досліджуваних процесів.

Кримінологічна детермінація більше всього використовується у трьох зв'язках – причинному, обумовлюючому, функціональному.

Серед праць, для яких характерний комплексний підхід до цієї проблематики, слід віднести роботи таких науковців, як: . А.И Алексеева, І.В. Арістова; М.М. Бабаєва.; О.М. Бандурки, Г.М.Бірюкова, М.Ф. Гуцалюка, А.Ф.Долженкова, В.П.Захарова, В.Н. Кудрявцева, В.В.А.Саницького, А.Н. Сергеева, В.Л.Ортинського, К.Т. Ростова, В.В.Святобога, А.Г. Цветкова та ін.

Статистика свідчить, що кількість неповнолітніх, які зловживають наркотики, збільшується. Ця тенденція викликає тривогу, тому що погіршується стан фізичного та психічного здоров'я дітей, зростає наркозлочинність серед них.

На обліках в підрозділах кримінальної міліції у справах дітей перебуває майже 5,2 тисячі неповнолітніх споживачів наркотичних засобів, у тому числі 962 – з діагнозом «наркоманія», з яких 603 – поставлено на облік у поточному році (з діагнозом «наркоманія» -172) [4, с.52].

З приводу цього через призму дослідження пов'язаних із залученням неповнолітніх до наркозлочинів, вчиненням ними інших злочинних діянь, аналізується причини та умови їх виникнення, а також пропонуються заходи по вирішенню проблем комплексного превентивного характеру.

Виклад основного матеріалу. Поняття детермінації відбиває одну із суттєвих особливостей буття – всезагальний зв'язок, взаємозалежність, взаємообумовленість предметів, явищ, процесів. Причинність, як ядро детермінації, у загальнонауковому плані, означає такий зв'язок, в якому одне явище за певних умов породжує, відтворює, продукує інше. Поряд з причинністю в систему детермінації входять інші зв'язки, наприклад, кореляційні. Як зазначає В.П. Головіна, Система елементів будь-якої характеристики злочинів є специфічною моделлю, яку можна використати під час розслідування злочину. Знання способів її прояву необхідне у висуненні версій, визначенні напрямку розслідування, кола осіб, що скоїли злочин. Між такими елементами існують кореляційні залежності, вони відіграють важливу роль у побудові методики розслідування легалізації (відмивання) грошових коштів, здобутих злочинним шляхом [3, с.170].

З усіх видів взаємозв'язку для кримінології найбільше значення мають категорії причин та умов. Наркозлочинність пов'язана з багатьма явищами,

станами, процесами. З них причинами є лише ті, які впливають генетично, тобто породжують, відтворюють злочинність як наслідок. Умови як різновид детермінації лише сприяють цьому, забезпечуючи можливість дії причин [2, С.56]. Разом з тим треба мати на увазі, що при вивченні процесів детермінації наркозлочинності серед неповнолітніх повинна враховуватися відносність поділу явищ та процесів на причини та умови. Те, що в одному відношенні є причиною, в іншому виступає як наслідок та навпаки. Не випадково в кримінології та оперативно-розшуковій діяльності використовується термін «криміногенні фактори», якими охоплюються причини та умови, а також інші детермінанти злочинності – всі явища та процеси, які представляють собою її витоки. Вони діють практично у всіх сферах життя суспільства та відрізняються багатоманіттям. В той же час у всіх детермінант є спільне – в їх основі лежать об'єктивні соціальні суперечності [7, с.12].

К.Т. Ростов вважає, що проблема причин злочинності в цілому є центральною в правовій науці. Відносно неї визначається науковий зміст кримінологічної теорії та її прикладна цінність. Виокремлення в дослідженні генетичного аспекту дозволяє зрозуміти процес взаємодії економічних, соціальних умов життя людей як причин та злочинності як наслідку. Дослідження процесу взаємодії з позицій впливу тих же детермінант, але вже в аспекті якісних та кількісних соціально-територіальних характеристик причинно – наслідкового комплексу відбиває процес виокремлення причин стану [10, с.13].

В сучасних умовах все частіше спостерігаються спроби пояснити детермінацію наркотизму та наркозлочинності за допомогою іноземних теоретичних позицій. Зміст концепції іноземних шкіл дослідники без щеплення прагнуть перевести в вітчизняні політико-правові реалії. Таке цілком неможливо, проте як і неможливим є повне ігнорування надбання іноземної науки [9, с.234].

Відомо, що менш захищеними психологічно від різних ускладнень у житті виявляються неповнолітні, вони набагато чутливіше сприймають різні зміни, що відбуваються. Злочинність неповнолітніх редукується не просто загальними причинами, що породжують всю злочинність, але і їх переломленням через конкретне середовище функціонування, сполученням особливих відмінностей економічного, соціального, демографічного, психологічного розвитку особи, суспільства, соціальних груп.

Аналізуючи наркозлочинність у аспекті залучення до неї неповнолітніх, вчинення таких злочинів відносно цієї категорії населення, слід виходити з того, сучасний оточуючий світ для неповнолітнього є набором нерідко вельми екстремальних ситуацій, до яких далеко не кожен неповнолітній виявляється підготовленим морально та фізично. Природно, практично всі молоді люди, хто

більше, хто менше, відчувають значні фізичні та психічні навантаження – результат інтенсивного впливу комплексу стресорних чинників об'єктивного та суб'єктивного характеру. Найбільш суворим з позиції суб'єктивного сприйняття зискам піддаються неповнолітні, які не отримують достатньої уваги з боку батьків, навчальних закладів, органів опіку та піклування. Для них фоном стрес орного впливу негативних умов є такі об'єктивні та суб'єктивні труднощі повсякдення, як мінімальна турбота з боку батьків та держави, відірваність фізична та психологічна від близьких та рідних, брак звичних для кожної людини умов проживання, годування, праці та відпочинку, вимушене перебування у замкненій соціально негативній системі, проблеми міжособистісного спілкування з однолітками.

Результати соціальних та медичних досліджень свідчать, що перенавантаження, особливо нервово, знижує поріг спротиву особи небезпечним формам зняття напруги, впливу на поведінку неповнолітнього. Однією з таких форм є зловживання наркотичними засобами та психотропними речовинами. Перебування у стані перманентної перенапруги обумовлює формування мотивації до споживання психоактивних речовин, здатних, з одного боку, підвищити фізичну та розумову працездатність, мобілізувати психофізіологічні ресурсів, мінімізації почуттів голоду та спраги в період наркотичного сп'яніння, а з другого – зняття зайвою психоемоційної напруги, купіруванню больового синдрому в період відпочинку. Відповідно, у першому випадку інтенсифікується немедичне споживання наркотичних засобів чи психотропних речовин, в другому – анальгетиків, депресантів [8, с.2].

Специфіка наркозлочинності серед неповнолітніх полягає в тому, що розвиток цього антисоціального явища відбувається не тільки згідно відомої формули «попит породжує пропозицію», але і у відповідності з новою – «попит, породжений пропозицією». Цим можна пояснити той факт, що процес залучення неповнолітніх у наркозлочинність помітно прискорюється. Близькість до джерел наркотичних засобів та психотропних речовин призводить до так званого ефекту надмірності, який сприяє зростанню зловживання психоактивними речовинами [11, с.80]. В таких умовах полегшений контакт та злочинні зв'язки між неповнолітніми споживачами, неповнолітніми членами злочинних груп, що займаються виготовленням, зберіганням, поширенням наркотиків.

Сучасна ситуація в області контролю за медичними наркопрепаратами, безумовно, сьогодні змінилася на краще, проте поки не ідеальна. Так, проведене дослідження детермінантів наркозлочинності показало, що вчиненню злочину кожним п'ятим неповнолітнім сприяли неналежні умови зберігання наркотичних засобів в медичних установах, фармацевтичних підприємствах, складах. Як зазначає Алексеева А.П. такі неповнолітні удаються до викрадення

наркотичних засобів в медичних установах в період власного лікування [1, с.52]. Такого роду порушення ведуть до зловживання наркотичними лікарськими засобами особами, до ведення яких вони відносяться. В якості предметів злочинних посягань в основному фігурують часто застосовувані в медичній практиці наркотичні анальгетики опійної групи (ампули та пігулки морфіну гідро хлориду чи морфіну сульфату, омнопону, пігулки кодеїну, кодеїну фосфату) та синтетичні наркотичні засоби морфіноподібної дії, наприклад, пігулки, ампули промедолу (тримепередину гідрохлориду).

Тільки певний склад економічних, ідеологічних, соціальних, біологічних факторів дає реакцію, що називається злочином. Тому взагалі некоректно поділяти причини злочинності на економічні, соціальні, ідеологічні, біологічні, оскільки одне явище безпосередньою причиною злочинності без зв'язку з іншими явищами бути не може. Причина злочинності – це не певний окремий фактор дійсності, причина злочинності – це синтез окремих різних явищ соціального та біологічного роду, і в цьому сенсі будь-яка причина злочинності така ж біологічна, як і соціальна, і навпаки. Слід відрізнити причини злочинності як систему синтезів різних явищ дійсності та окремо взяті фактори економічного, соціального та біологічного порядку, які утворюють причини злочинності [5, с.32]. Також невдалими є спроби чітко розмежувати фактори дійсності на причини та умови злочинності, адже те, що іноді є причиною, може бути і умовою, і навпаки також. Неможна, на думку В.Є. Квашиш категорично визначити чіткі межі між причинами та умовами, що сприяють вчиненню злочину [6, с.23]. Тому кримінологічні дослідження не повинні представляти безплідні потуги віднесення певного фактору дійсності до причини або умови наркозлочинності, а повинні бути спрямовані на виявлення того, що саме детермінує наркозлочинність. Очевидно, що причини є процесами та явищами, взаємодія яких і породжує злочинність. У той же час кожен з факторів, що бере участь у взаємодії, породжується системою інших процесів та явищ. Для того, щоб успішно вести боротьбу із злочинністю, слід знати специфіку перетворення факторів впливу в неповноцінній психіці, знати особливості виникнення аномалій, особливо тих, які максимально сприйнятливі до негативних умов зовнішнього середовища.

Таким чином, всі причини та умови, що детермінують наркозлочинність у середовищі неповнолітніх можна поділити на наступні групи:

1. Соціально-економічні детермінанти наркозлочинності в середовищі неповнолітніх.

Масштабність зловживання наркотиками в періоди економічного зростання знижується, в періоди падіння – збільшується. Загострення незаконного обігу наркотиків та зловживання ними проходить паралельно укріпленню економіки та навпаки. На тлі економічного занепаду України

очевидним є різкий зліт наркозлочинності, залучення у цю сферу неповнолітніх. Проте соціально-економічні детермінанти у уособленому своєму вигляді від інших детермінант не здатні з'ясувати витоки механізму розвитку наркозлочинності.

2. Культурологічні детермінанти наркозлочинності в середовищі неповнолітніх.

Відомо, що рівень культури населення визначається ступенем розвитку суспільства, його моральної насиченості та матеріального добробуту. Сучасним продуктом культури суспільства є комунікативні канали інформації, завдяки яким люди можуть передавати продукти культури суспільства поколінням, накопичувати традиції, звички, табу, норми моралі та права. Але крім позитивних ознак такі канали здатні транслювати також навички антисоціальної поведінки.

3. Сімейно-педагогічні детермінанти наркозлочинності в середовищі неповнолітніх.

Люди та їх покоління встають на шлях девіантної поведінки, обстав нока в родині та навчальному закладі є провідними детермінантами злочинності серед неповнолітніх. Обстановку в родині слід розглядати як соціальну умову, що має виключне значення в структурі детермінант наркозлочинності в середовищі неповнолітніх. Суспільні основи образу життя та світогляду, такі, як потреби, інтереси, хобі, спрямованість особи, психіка, правосвідомість – всі вони закладаються у родині. В свою чергу, педагогічні прорахунки у вихованні людини в початкових закладах визначають імовірно обрання особою протиправного способу життя не менше, ніж негативний клімат у родині.

4. Виробничі детермінанти наркозлочинності в середовищі неповнолітніх.

Сучасна молодь окрім навчання нерідко займається трудовою діяльністю. Основна маса працює у сфері торгівлі та обслуговування. На руках у молоді опиняються значні суми грошових коштів, не завжди отриманих законним шляхом. Така невідповідність витрачених зусиль та отриманої винагороди нерідко спонукає молодих людей спробувати наркотичні засоби.

5. Детермінанти дозвілля неповнолітніх, втягнених у наркозлочинність.

Важливе значення в формуванні особи людини має вільний час від навчання та праці. Теорія субкультури пояснює поширення злочинності, виходячи з соціально-економічної ситуації в державі. При розшаруванні суспільства за майновими ознаками шанси на просування в соціумі у людей з малозабезпечених верств населення менші, ніж у молодих людей з забезпечених родин. При цьому цінності суспільства залишаються для всіх членів априорі рівними та доступними. Обмежені в своїх правах неповнолітні можуть звернутися до незаконних засобів досягнення цілей. В тому числі шляхом участі у незаконному обігу наркотиків. Так виникають вуличні молодіжні

субкультури, що уособлюють виражений протест суспільству. Посилюють ці процеси скорочення місць відпочинку, дозвілля, дорога вартість послуг розважальних закладів для переважної частини молоді.

б. Правоохоронні детермінанти наркозлочинності в середовищі неповнолітніх

Низька правова культура та правосвідомість, неповажне ставлення до норм права та моралі викликають критичне ставлення неповнолітніх до роботи правоохоронних органів та служби в таких органах. Засоби масової інформації культивують таку неповагу, ототожнюють працівника правоохоронного органу із злочинцем, обертнем у погонах. Далеко не завжди об'єктивна думка обумовлює ухилення молоді від спілкування з офіційними інстанціями у випадку такої необхідності.

Висновки. Власні спостереження автора дозволяють дійти висновку, що жодна з детермінант наркозлочинності в середовищі неповнолітніх в своєму чистому, узагальненому від інших причин та умов виді, не здатна породити це явище в тому виді, в якому воно існує сьогодні і в якому уявляється перед науковими та практичними працівниками. Віддаючи увагу кожному чиннику детермінації наркозлочинності, неможна, тим не менше, повністю абстрагуватися від причинно-наслідкового комплексу його поширення серед неповнолітніх. Тільки аналіз всіх обговорюваних детермінант у взаємозв'язку між собою та наступний їх синтез надасть можливість скласти цілісну картину описуваної проблеми та розробити заходи комплексного превентивного характеру.

Література

1. Алексеева А.П. *Комплексное предупреждение наркотизма среди молодежи на региональном уровне (Теоретические и прикладные аспекты): Дис. канд. юрид. наук:12.00.08. – Волгоград, 2004.*
2. Алексеев А.И. *Криминология. Курс лекций. Издание пятое, исправленное и дополненное.– М.: Издательство «Щит - М», 2005. – С.56.*
3. Головіна В.П. *Наявність кореляційних залежностей між елементами криміналістичної характеристики та їх використання у побудові методики розслідування легалізації (відмивання) грошових коштів, здобутих злочинним шляхом // Вісник ЛАВС МВС України. – 2004. - №1. – С.170, 172.*
4. Гуцалюк М. В. *Створення міжвідомчого банку даних статистичної інформації правоохоронних органів України // Информационное обеспечение противодействия организованной преступности: Сб. научн. статей. – Одесса: Феникс, 2003. – С. 52.*
5. Емельянов В. П. *Преступность несовершеннолетних с психическими аномалиями / Под ред. И.С. Ноя. - Саратов: Саратовский университет, 1980. - С.32.*
6. Квашис В. Е. *Криминологические аспекты проблемы преступной неосторожности // Вопросы борьбы с преступностью. - М., 1978. - Вып. 28. - С.23.*
7. Кудрявцев В.Н. *Генезис преступления. Опыт криминологического исследования. - М., 1998. - С.11-12.*
8. Морозова Н.Б. *Психические расстройства у несовершеннолетних потерпевших жертв сексуального насилия: Автореф. дис. ... докт. мед. наук. - М, 1999. - С.2.*
9. *Противодействие незаконному обороту наркотических средств и*

психотропных веществ: Учебное пособие. Часть I / Под ред. А.Н. Сергеева. – М.: Центр юридической литературы «Щит», 2001. - С.234. 10. Ростов К.Т. Методология регионального анализа преступности в России. Автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. – СПб.: СПбГУ, 1998. - С.13. 11. Харабет К.В. Проблема наркотизма в Вооруженных Силах России // Актуальные проблемы контроля за незаконным оборотом наркотиков: Межвузовский сборник статей. – М.: МЮИ МВД России, 1996. – С.80.

УДК 352.075

ВЗАЄМОДІЯ ТА КООРДИНАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Кіцул Ю.С.

інспектор відділу комплектування
кадрового забезпечення ЛьвДУВС

У статті на підставі аналізу досліджуються проблеми взаємодії та координації діяльності місцевих органів виконавчої влади з органами місцевого самоврядування. Пропонуються рекомендації щодо вирішення питання балансу між державними адміністраціями і органами місцевого самоврядування.

***Ключові слова:** місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, державні адміністрації, місцеве управління, муніципальна влада, система виконавчої влади.*

The paper based on the analysis of the problems of interaction and coordination of local executive bodies of local self-government. Proposed recommendations to address the issue of balance between public administrations and local self-government.

***Key words:** local authorities, local governments, public administrations, local government, municipal government, the system of executive power.*

Постановка проблеми. Одним із важливих завдань у процесі побудови та зміцнення соціальної демократичної правової держави Україна є пошук оптимальних, виважених шляхів, передумов та механізмів взаємодії органів місцевого самоврядування з місцевими державними адміністраціями, проблематика розвитку й функціонування яких завжди була актуальною і в теоретичному, і в практичному плані. Але особливого значення вона набуває за